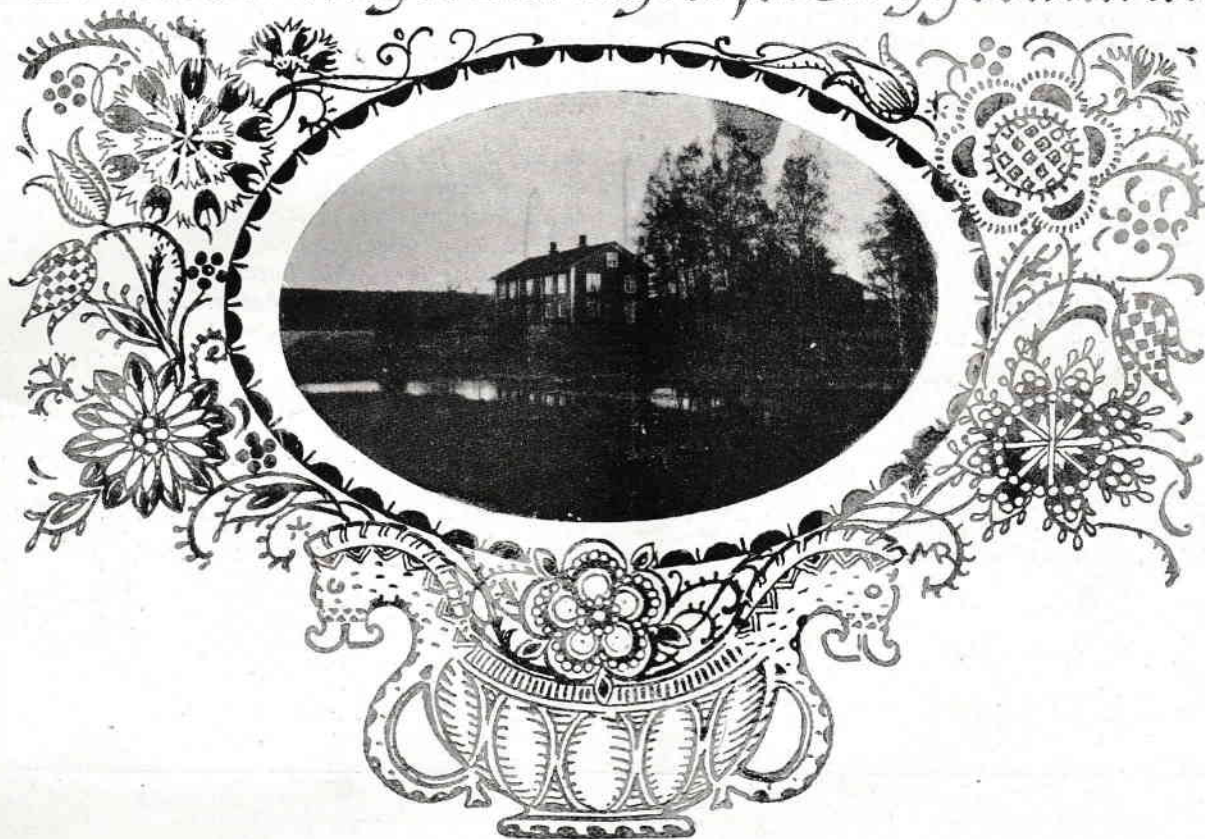

HEMBYGGEN

organ för
Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur

Red. och ansv. utgivare
ERNST GRANHAMMAR
Red.-adr. Stockholm 50

Redaktionskommitté
Arkit. E. Lison RUDSKOG
DAN DANIELSSON m. fl.

Årg. 5

N:r 4

1925

Omslagsvignetten här ovan är en vårbild från Vasselhyttan.

Två vårdikter

U å r.

Bores bölja är ånyo bruten,
och naturen, nyss med snö begjuten,
står nu åter för oss ljus och grön;
i sin knoppningstid oändligt skön.
Hoppsfullt sjunger vid det nya nästet
under azurblåa himlafästet
liten fågel vårens morgonbön.

Han är kommen nu med trogen maka,
vill ej Nordens sköna vår försaka
med dess ljusa grönska, frisk och ung.
Sjung, du vårapostel, drilla, sjung!
Vid din glada sång vi männ'skor drömma
ljusst om sommardagar, och vi glömma
höst, som sedan följer, grå och tung...

Se, i skogens trolska, dunkla sköte
småler liten sippa dig till möte,
nyss av vårens milda värme väckt,
Se, hur fager i sin nya dräkt
björken, savfylld, stolt sin krona höjer,
som i sirlig melodi hon böjer,
vaggad ljuvt av västans ljumma fläkt.

Se, najaden fri på vågen dansar
och med havsskum Ägirs hår bekransar.
Och i forsen näckens polska går.
Och på ängen älvan dansen trår.
Solen strålar över gröna hagar;
vårer skänker långa, ljusa dagar...
Tusenfalt välkommen, sköna vår!

Tätting.

Hoppets sång.

Det var sol, det var vår, det var nydaningsfröjd,
och som jubel steg sången mot himmelens höjd;
det var kraft, det var hopp och förtröstan däri
att från fjättrande bojorna nu bliva fri.

Där var drömmen, att kärlekens trollstav till slut
skulle ge vad blott hägrat för tanken förut;
där var genljud från nytimrad, solbelyst härd,
där den hemlöse finner ett fäste i värld.

Och där lyste som strålar av klaraste ljus
de förlösande tankar, att stormarnas brus
skulle tystna och bytas i sommarkvälls ro,
när som havsbrisen sjunger sin sång kring vårt bo.

G. W.

Ett spelmannsminne

Med sitt vita hår och de utpräglade ansiktsdragen vittnande om en sällsynt natur, parad med ett drag av adelhet, sådant man ofta återfinner hos kärnfolket av vår skånska allmogestam, kan jag, när jag vill, se honom, den gamle Orel Speleman, död 1910.

Några år betyda visserligen icke mycket för den mänskliga utvecklingen, men under loppet av denna tid har mycket och många hunnit glömmas. Dock gives det personer, som genom sitt liv och sin verksamhet själva giva en borgen för, att deras namn skola räddas undan glömskan och länge fortleva i folkets minne och tacksamhet. Ett av dessa, vilket den skånska allmogen är stolt över att äga, är just Ored Speleman.

Ored Speleman, vars borgerliga namn var Ored Andersson, har icke blott gjort sig ett namn, som eftervärlden sent skall förgäta, genom de insatser, han gjort för Kulturhistoriska museet i Lund, Nordens största och viktigaste landsortsmuseum, samt för det folkloristiska arbete, som av Skånska landsmålsföreningen bedrevs före

denna institutions tillkomst, utan fastmer genom de gamla och originella toner, kära i hembygden sedan äldsta tider, han förstod tolka på ett sätt, som var honom eget. En del folklåtar och folkmelodier med den sällsyntaste tonbyggnad och mest harmoniska skönhet tillvarattogs och räddades, som bekant, från glömskan under musikveteranens sista år genom stadsnotarie Nils Andersson i Lund. De ha bevarat många intressanta kulturdrag ur vårt skånska bygdeliv och räddat undan glömskan mångt kärnfullt minne från en svunnen tid. I all sin enkelhet äga många av dessa folklåtar och folkmelodier ett stort och förblivande värde. Dess toner skola sjunga om den gamle Ored Spelemans kärlek till den skånska folkmusiken, långt sedan hans egen fejla tystnat. På Linderöds kyrkogård, högt uppe på Linderödsåsens hjassa, ha vännar till Ored och hans strängaspel rest en vacker minnesvård, som på samma gång den utgör en ståtlig prydnad tiderna igenom skall föra tanken tillbaka till denne skånske musikveteran.

Å minnesstenen läses följande:

Musikanten

Ored Andersson

* 12/7 1820 † 8/1 1910.

Vänner reste stenen.

Med all befogethet skulle även å denna, som dock ej är fallet, kunnat citeras Harald Johanssons vackra ord i "Den gamla byn":

"Ej klang där en fejla så vackert som hans,
det var som om taken klungit.

Vad präntat blott i ett hjärta fanns,
hans susande strängar sjungit."

Redan tidigt lär Ored Speleman ha gjort sig ett namn som skicklig violinist inom mellersta Skånes bygder. Född i Elmhult av Svenköps socken började han nämligen redan i sina barnaår undervisas i musikens huvudstycken av sin äldre broder Nils Andersson, enligt påståenden ett verkligt musikaliskt snille. Det berättas om Nils Andersson, att intet bröllop i bygden, som ville göra anspråk på en rangplats, kunde gå av stapeln, utan att Andersson skulle exekvera musiken. Var han förhindrad, fick hellre bröllopet uppskjutas.

I detta sammanhang tager jag mig friheten återge några karaktäristiska anekdoter om Ored Speleman, meddelade av intendenten G. J:son Karlin i Lund.

När kulturhistoriska föreningen 1886 med den skånska textiltställningen i Köpenhamn slog sitt första stora slag för den svenska konstslöjden, var Ored värd i Gärdstugan, och här fick han draga sin fejla även för furstar och andra höga personer. Månaden i Köpenhamn bildade nog också glanspunkten i Oreds liv. När danske kronprinsen, den i föl avlidne konung Fredrik VIII, vid sitt första besök på utställningen icke hälsade på Ored, som för tillfället uppehöll sig i entrén, föll det icke heller Ored in att hälsa på kronprinsen, oaktat en medföljande dansk museiman genom att upprepade gånger uttala: "deres kongl. Höjhed" sökte fästa Oreds uppmärksamhet på det förnäma besöket. För att urskulda Ored grep då samme man till den lilla nödlögnen att upplysa kronprinsen om, att Ored var något döv. När de kungliga en stund därefter kommit upp i Gärdstugan, fortsatte Ored, utan att visa sig särskilt påverkad av det höga besöket, ett redan påbörjat musikstycke. Men när intendenten Karlin avbröt detta genom att föreställa honom för kronprinsparet, blev Ored en annan man; han hälsade så artigt som han ansåg förhållandet kräva och blev en utmärkt ciceron för de kungliga. När kronprinsen vid bortgåendet räckte honom sin hand till avsked, vände han sig samtidigt till den åtföljande danske museimannen med följande "bemerkning": "Den Mand (Ored) är saamen icke döv."

Några dagar därefter besökte prästen i den församling, Ored tillhörde, utställningen. Den danske museimannen, som härvid kom i tillfälle att iakttaga den utsökta uppmärksamhet, med vilken Ored tog emot sin präst, fick på sin undrande fråga till Ored om hans olika sätt att be-

handla prästen och kronprinsen det betecknande svaret: "De' ä' väl skillnad på ens egen präst och en främmande kronprins."

Ored Speleman var i livet en ytterst anspråkslös och hjärtegod personlighet, och författaren hade kanske mer än någon annan tillfälle att vara i hans sällskap och lära känna hans karaktär och egenskaper. Ägde man blott förståelse att på det rätta sättet vidröra minnenas och det förflutnas vibrerande strängar i den gamle mannens bröst, kunde han berätta mycket av intresse. Han kunde som få förtälja lustiga episoder från en för länge sedan gånngen tid, löjliga spelmansäventyr och intermezzon, som han själv eller andra spelmän av gamla stammen upplevat — med ett ord, hans berättelser koncentrerade sig i allmänhet kring byspelmännens muntra vagabondliv från den tid, då dessa, vilka voro de enda, som ute i bygderna representerade musikens konst, så att säga utgjorde ett ambulerande musikkapell på landsbygden.

Jag tycker mig höra mången stråkes ystra gång över strängarna från forna midsommaraftnar, då dansen tråddes på fager äng och själva naturens makter enligt traditionen ställde sig blida mot ungdomens fröjd, och jag ser åter härvid den gamle spelmanstypen, som fordomdags med sitt anspråkslösa instrument levde i verklig glädje eller kanske i lika verklig tragik.

Och då är det icke utan att man med saknad tänker på den gamle Ored Speleman, som ur ett rikt hjärta gav åt andra så mycken glädje och njutning, som aldrig sparade sina vackra låtar, om han med musik kunde trösta någon sorgsen och torka bort en tår från ett förgråtet öga. Ja, kanske var detta vackra drag ett av de mest utmärkande, som man har största orsak att minnas, då man tänker på den gamle spelmannen, detta drag i hans karaktär, som, parat med en sällspord intelligens ända in i ålderdomen, gjorde honom så aktad och älskad på den skånska landsbygden. Lyckans gudinna hade aldrig med materiella hävor varit den gamle mycket bevågen, vilket nog hindrade hans rika musikaliska begåvning att nå den utveckling, som den under gynnsammare omständigheter kunnat uppnå. Nog var livet bittert mången gång även för Ored Speleman, som det ju ej sällan är för dem, vilka vandra konstens ofta törniga stig. Att han emellertid ända in i sin ålderdoms höst kunde bevара den ljusa syn på livet, den oförargliga glädje, som framför allt hans anspråkslösa fejla skänkte honom, vittnar vackert om Oreds nobla sinne och ödmjuka konstnärssjäl. Aldrig förloarde han modet för motgångar och missräkningar utan visade sig alltid nöjd med sin lott, även om man bakom kunde ana verkligheten.

Sista gången Ored Speleman lät höra sig i Lund var på Lundautställningen 1907, där han spelade i Aktiebolaget Önos' villa, och där han kunde glädja sig åt en högst livlig frekvens, som stundom rent av urartade till trängsel. I en Lundatidning från utställningstiden heter det bl. a.:

"Iklädd sin allmogedräkt och med brillorna på tager han plats på en provisorisk bänk bland vinfaten, drar

Värmländskor

Att värmlänningarna i särskilt hög grad fått det goda humörets, den spelande inbillningens gudagåva — det intrycket ha vi icke värmlänningar fått både genom personliga bekantskaper och genom "litterära bekantskaper" med människor från detta natursköna landskap. Här vill jag nu presentera en liten serie värmländskor.

För resten tänker jag, att den lynnesart, som vi kalla värmländsk, nog, rättare sagt, är ganska betecknande för svensken i allmänhet, fastän värmlänningen med sitt livligare gemyt låter den oftare komma till uttryck.

Men till ämnet! Fröding, denne Värmlands store och äktborne son, ehuru han av visa nornor fick mera av sorgen än av glädjen, har skänkt oss ett helt galleri av utmärkta skildringar av den unga värmländskan. Fröding såg nog på kvinnan "med kärlekens glasögon", och över hela den kvinnovärld, som skymtar i hans dikter, ligger det en så "vårker dager", om vi få uttrycka oss på detta sätt.

Har ni någonsin hört en vackrare kärlekssång, om man undantager Bibelns Höga visa, vars kolorit Fröding i ganska hög grad lånat, än Frödings "Höga visa":

"Min vän är som en smärt gran,
som en sjungande vattubäck
och såsom en ung ros,
när daggen faller vid morgontid."

— — —
"Sägen mig, I Värmlands döttrar,
I — — —
som sitten uteder vägkanten
glammandes" — — —

Detta sista är typiskt — där några unga värmländskor träffas, blir ett otroligt prat och glam — mer än i andra landsändar, tror jag.

"Si, hennes gång är som dans över ängarna — — —
och hennes röst — — —
såsom en lustig musik i bergen, och hennes anletes glädje
är såsom en sol över sjöar, de däjeliga sjöar i dalarne."

Och ni minns de unga flickorna, som muntert öste vat-

ten över den unge skalden i dikten "Vackert väder" och flickorna i "Det var dans bort vid vägen". — "Det var Bolla, den präktiga Takeneflickan, hon är fager och fin, men har intet i fickan, hon är gäcksam och skojsam och käck. Där var Kersti, den trotsiga, vandrande, vilda, där var Finnbacka-Britta och Kajsa och Tilda och den snudiga Maja i Bäck" — — —

"De hade som brinnande blånor i kroppen och som gräs-hoppor hoppa de Rejlandshoppnen, och mot stenar av klackar det small." —

Att värmlänningarna kunna roa sig bättre än de flesta andra svenskar är ju ett faktum, vilket man både "praktiskt kan pröva" och läsa sig till, t. ex. i Geijers "Minnen" eller i Lilliebjörnarnas "Minnen" eller Selma Lagerlöfs "Gösta Berlings saga". Praktiskt får du erfara det genom besök i Värmland eller på värmlandsstudenternas nationssamkväm i Uppsala.*

Nu fortsätter jag med galleriet. Minns ni den sturska, kavata Stina Stursk och kommer ni ihåg lilla Elin i Hagen — hon var den gladaste bland de glada, i lek och dans var hon alltid bäst och flink i logen. — Och jägar Malms hustru Eli-lita är också en bekantskap att göra "Det är sant, hon var min jakthund, som slet ont för mjöl och vatten. — — — Allt hon gjorde för mig, allting gott och snällt och vänt hon gav mig, och ju mera hård jag var, desto mera höll hon av mig, det var Elis svar."

Den alltför mycket kurtiserande flickan skildras i "Jäntblig". "Hon bligade åt alla, hon bligade åt mig — — — hon neg och bleg åt alla och sade alltid ja, ty allesammans gossarna dem ville jäntan ha." Och nog minns ni de glada tre trallande jäntor och den lilla käcka tösen i "Bjällerklång", där den surmulne, övermodige unge skalden till slut smittas till munterhet av "slikt ett knyte av kött och blod och muff och boa och bävermuddar och munert, gäckande övermod".

Men stackars liten gav frosten katten och log åt allt, som i sikte kom, med ögon klarblå som insjövatten hon såg sig muntert i livet om — — — Och hennes prat

fram fejlan, skruvar och spanner, prövar stämningen med en liten tillfällighetsfantasi, och så börjar konserten. Polskor och valser omväxla i brokig följd. I förstona ligger det litet upproriskhet hos kvinten, men takten har den träffsäkerhet, som endast lång övning i att spela till dans utan noter kan skänka.

Vännerna, som han träffar, påminna honom om några gamla välkända stycken, gemensamma bekanta: han spelar ett par av dem och det är så, att man nästan tycker applåderna, som följa, vara ett alltför profant sätt att uttrycka sin beundran och tacksamhet mot den gamle, som har tre kvarts sekels övning och erfarenhet i sin konst."

Strax innan julen 1910 insjuknade Ored Speleman, dock ej allvarligare än att han i sin stuga ännu denna julafton kunde låta stråken glida över de strängar, som kan-

ske mer än något annat skänkt honom livets stora glädje och innehåll.

Anmandag jul lades han på den sjukbädd, från vilken han aldrig mera skulle resa sig, och några dagar senare kom dödsbudet.

En disig januariförmiddag fördes Ored Spelemans blomstersmyckade kista upp på Linderöds kyrkogård, där den under klockklämtning sänktes i jorden. Såsom för att sända den bortgångne veteranen en sista avskedshälsning, såg man, huru solen för ett ögonblick liksom skingrade molnen och lyste i vårlig glans.

"Kistan sänktes i jorden ned mellan mörka vårdar. Så gick man tyst som i grubbel åter till röda gårdar. Vit som en driva åsen rann emot fjärran ut. Gårdarna sovo stumma. — Livets saga var slut."

William Lengertz.

Folkdansen som folknöje.

På ett sommaring i Umeå sistlidna sommar var jag i tillfälle att bland andra anordningar till allmänhetens nytta och nöje åse en folkdansuppvisning av fera danslag, vilka under de senaste åren bildats i olika trakter av länet. Utan att hänge sig åt några större illusioner beträffande folkdansens förädlade inflytande på ungdomen, måste man önska, att försöken att återuppliva dessa hurtiga, granna, stundom av ett slags mystisk, storslagen skönhet (Skrälåten!) präglade danser icke måtte bara vara en modesak eller en ansträngning, som några energiska enskilda snart skola hava förflytt sig på, inte endast för ungdomens skull måste man önska det, utan ej minst för de äldres, ty genom dessa vackra, gamla danser kunna unga och gamla åter komma att mötas på ett nöjesfält, där de förstå varandra.

Jag stod under denna uppvisning bland mängden av åskådare, mest lantbefolkning från undångömda byar, och ögonen fylles mer än en gång av tårar över deras oförställda glädje och rörelse — och hur kunde man annat än glädjas och röras över färgernas och linjernas vackra spel på den gröna slätten? Det var synd att icke ha tillfälle att genast upptäcka de glädjetrytningar, reflektioner och irfall, som haglade runt om en, alla vittnande om, hur ungdomen vaknade inom dem själva och en slags ömhet välde fram i deras hjärtan för dessa raska ynglingar och flickor. Särskilt minns jag en äldre lantman, som hela tiden följde uppvisningen med den spändaste uppmärksamhet och en svärm av gillande utrop, fulla av humor och emellanåt avbrutna av dyra försäkringar, att från denna plats vek han icke, förrän dansen var slut, även om turblen skulle gå ifrån honom. När i daldansen kavaljererna taga flickorna om midjan, lyfta upp dem och ställa dem så nätt på andra sidan om sig, drog han djupt efter andan, teg några ögonblick,

” — — — det var som flickornas dans på Lido, det som polska, galopp och vals — — — ” Och nog kommer ni ihåg Fröken Agneta i ”Jägarstamp” och ”Fjorton dagar efteråt”, den käcka, litet övermodiga flickan och Elsa och Greta i ”Härjarinnor”, de söta, graciösa, käcka, inställsamma små trollen och ”En vårfästmo” — — — törnroshäck, som kliver och vit syren, som går”.

Som ”avslutning” vill jag citera en strof ur ”Balen” om den unga, fagra Elsa Örn:

”Det sam en ljusröd ros vid hennes hjässa
bland hårets gula, gammalsvenska lin,
hon förde nacken som en ung prinsessa,
och hon var adligt smärt och ran och fin,
men mjuk i gången som en ung dansös
och smått behagsjuk som en borgartös.”

Elsa Örn — jag undrar, om ej Frödings sångmö hade hennes skaplynne och gestalt. Och Frödings sångmö var nog alltigenom värmländska.

T.

* Och Värmländska sällskapet i Stockholm. Red:s anm.

och så kom det en nästan andaktsbävande viskning: ”Ja, det förstog jag!”

Även något annat skänkte vid detta tillfälle intrycket av vilket medel den gamla folkdansen är att förena unga och gamla i gemensamt, sunt och uppfriskande nöjesliv. Efter folkdanslagens uppvisning uppträdde 8 par 50—60-åringar och dansade en slags kadrilj, ”kaderällan” kallad, och en annan kontradans, vilka ännu leva kvar i minnet på några orter i Västerbotten, ehuru det väl aldrig eljest dansas. Deras värdiga, gammaldags sirliga, man skulle vilja säga hovmässiga dans var inte det minst vackra, denna soliga sommar dag. Det återförde minnet av forna tiders bjudningar under julen eller andra stora högtidsdagar i släkten, då de äldre, ända till sjuttio-åringarna, deltog i dansen alltemellanåt, särskilt i kontradanserna men även i vals, mazurka m. fl. och hur oförglömlig är ej den glada stämningen som därigenom kom till stånd! De unga kände, att då de äldre deltog i dansen, då hade de själva rättighet att av allt hjärta hänge sig åt den. Och ett gott föredöme att dansa både värdigt, behagfullt och av hjärtans lust hade man i de gamles dans. Det var annat än att som under senare tider känna dem sitta kring väggarna eller stå i dörrarna och undra ogillande anmärkningar åse jazzningen och jumpningen. Något minne att sola sig i på gamla dar kan denna väl knappast bli.

Må vara, att nu för tiden de äldres hjärtan oftast kännas för tunga för att vara med i dansen. Något som vi ändå aldrig kunna komma ifrån, är att intressera oss för våra barns nöjesliv och önska framgång åt allt, som kan hjälpa det in på goda vägar. Och då nu från olika läger så mycket ordnas om nödvändigheten att sörja för de ungas kropps-kultur — senast har från Frisinnade kvinnor i tidskriften Tidevarvet riktats en uppmaning att verka för idrotten bland kvinnlig skolungdom — så är det ägnat att förvåna, att inte mer uppmärksamhet ägnas åt folkdansen. Den är en gymnastik så god som någon och därjämte ett gammalt kulturarv att förvalta. Även kontradanserna från 1880-talet förtjäna att bevaras. De äro en god övning att behärska kroppen och utveckla smidighet och grace. Nu lämnas omsorgen om att uppliva och bevara dessa uytliga, roliga kroppsövningar, dessa vackra gamla kulturarv åt privata föreningar, som på de flesta orter av lätt insedda skäl äro dömda till en tynande tillvaro eller säker död. Vare det långt fjärran från mig att vilja förorda, att folkdansen (och folkvis-e-dansen, som ej får glömmas) göres till någon slags obligatorisk institution eller skolämne. Må det fortfarande vara en frivillig sak för ungdomen att föredraga jazz framför t. ex. schottisch, med tvång uppnås intet, och även de moderna danserna kunna ju dansas väl och kunna ju också mycket väl förekomma omväxlande med de andra.

Men — och här kommer jag till avsikten med dessa rader — de som ha hand om ungdomens fysiska fostran,

Kronprinsessans skånedräkt

Den 2 augusti 1924, då Kulturens Östorpsgård blev invigd, bar vår kronprinsessa en av våra folkdräkter.

Dräkten var en gåva av Kulturhistoriska museet i Lund och tillverkad på Konstslöjdsanstalten därstädes samt överlämnad till kronprinsessan som ett minne av dagen. Enligt intendent Karlins dräktforskning skulle den i sina huvuddrag vara den gemensamma högtidsdräkt, som bars på 1700-talet i hela Skåne. Den är föga känd av skåningar, då endast ett fåtal gamla dräkter finnes kvar. Men våra museer har den i sina samlingar som Östra Göinge häradsdräkt.

Dräkten har grön kjol, tät veckad eller på de gamlas

språk "lagd i fåler", med ifästet livstykke av röd sammet monterat med silverbårder. Förklädet är blått med silkesbroderier, silverbårder och guldspetsar till en bård i nedre kanten. Skärpet eller den s. k. brudlisten är av rött kläde, även med silkesbroderier, silverbårder och spetsar, samt ägarinnans namn inbroderat.

Särken och kluten av linne är prydd med hålsöm och knyppling. En mindre silkesschal bäres om halsen och vid sidan, fäst i skärpet, det s. k. "hyekklädet", som är en fyrkantig linneduk, rikt prydd med hålsöm och spetsar, och användes att vid högtid och sorg läggas över kluten. En svart tröja monterad med sammet och silverbårder samt röda konststickade strumpor fullständiga dräkten.

En myckenhet av silver hörde även till. På livstycket voro de fyrkantiga smykenas plattor behängda med små skålar, s. k. löv. Ett liknande halssmycke med vidhängande "trillekors" samt det s. k. "striglakorset" i kedja om halsen. På skärpet och tröjan runda maljor samt på kluten ett par fyrkantiga hakar som sammanhöllo sammetsbandet.

Genom valet av denna dräkt har en vacker skånedräkt blivit framdragen och göingarna kunna ju vara stolta över att deras häradsdräkt nu bäres av Skånes hertiginna. Och vi alla hembygdsvänner glädja oss över att vår kronprinsessa har skrudat sig i en av våra folkdräkter, på samma gång vi tacka Kulturen i Lund för det goda handtaget, som våra strävanden genom gåvan har fått, att få folkdräkterna uppskattade inom alla samhällslager från kungaborgen — där de förut haft hemort — till de enkla hemmen i staden och på landet.

Malmö den 23 mars 1925.

Ingrid Andersson.

gymnastiklärarna i förmsta rummet alltså, skulle utan att "undervisa i folkdans" kunna främja dess spridning i utomordentligt hög grad. Var och en, som leder ett folkdanslag, vet, var största svårigheten att uppehålla och rekrytera laget ligger. Det är att lära deltagarna de olika stegen. Ledarens myndighet är ej så stor, som en gymnastiklärarens, och det gäller för honom, att ej deltagarnas intresse och energi slappas genom för mycket exercerande. Om endast stegen äro inlärdade förut, då är det lätt att inlära turerna och få luckorna fyllda, när sådana uppstå, ty nykomlingarna kunna lita på de andra, när det gäller turer, men ej när det gäller steg. Ett önskemål är alltså, att ungdomen får inlära stegen i skolan. Den stackars skilan, som skall göra allt! Men här är det ingen anledning att korsa sig. Det är ej fråga om att införa ett nytt ämne eller göra kursplansförändring. Gymnastikläraren inövar stegen som marschsteg eller benrörelse på stället, allt eftersom det lämpar sig bäst, och kallar rörelsen med de rätta namnen, så att dessa bli förtrogna. Att få marschen lätt och spänstig är ju ett av gymnastikens mål, och detta vinnes bäst genom att inöva olika slags marscharter. Det bör därför vara välkommet för en gymnastiklärare att få stor variation på dylika, och hellre än att finna på nya (storhoppa och

lillhoppsa tror jag ett par av de nya kallas och äro inte vackrare än benämningarna), kan man väl taga dem, som redan finnas att välja på, isynnerhet om man därvid kan tjäna två ändamål. Inövandet av dem går mycket fort, då det sker metodiskt och under disciplin — och är även roligt för eleverna.

Att sedan sammansätta stegen till de olika folkdanserna, det bör fortfarande vara enskilda sammanslutningars sak och icke gymnastiklärarens. Ty dels skulle detta inkräkta för mycket på gymnastiktimmarna, dels är det allt annat än uppbyggligt att se folkdanser utföras i gymnastikdräkt och tassande gymnastikskor. Allt det taktfasta stampet, som skall markeras mellan de ljudlösa stegen, uteblir, och det karaktäristiska för folkdansens utslätas lätt — för att ej tala om, att man kanske vunne raka motsatsen till vad man önskade genom att göra den till "skolämne". Allt vad vi folkdansare begära, är en inövning under gymnastiktimmarna av de olika stegen eller åtminstone ett flertal av dem. Därigenom skulle folkdanserna snart kunna få ett starkt uppsving och bli, vad den borde vara, ej teater, utan ett allmänt folknöje.

Svenska Ungdomsringen bör lyckönskas och tackas för sitt tränga arbete.

L. H—V.

Sorunda och sorundaborna genom tiderna

Av Kyrkoferde Andeer.

(Forts. fr. föreg. n:r.)

Sorundabornas femmila Stockholmsresor utefter landsvägarna under långa tider tillbaka äro ökända. Var skulle de hungriga stockholmarna fått sin mat ifrån om inte från det landet Gosen, Sorunda? Var skulle de ha fått sina korgar och stegar ifrån? Var skulle vederbörande ha fått sina master och flaggstänger ifrån? Väl rastade man vid Långpannan och Fittja, vid Snidentorp och Hjälmen — men att spriten skulle ha spelat så stor roll, som Mörkö vargar, Ösmo lik och Grödinge — — — påstå, detta våga de inte säga högt, för då få de med backarna att göra.

En författare utbrister: "Res ned till Sorunda, mitt herrskap, stanna där ett och annat halvår, hälsa på hos bönderna i Hoxla, i Grimsta, i Torp, i Berga, i Sundby, i Västerby och de båda Söderbyarna, se detta arbetsamma folk i vardagslag, vid gästabuden, men lägg märke till dem framförallt i deras vackra kyrka — och ni ska lära er känna ett präktigt folk."

Sorundabondens stuga är ljus och rymlig, möblerna äro enkla och snygga. Här och där skall man finna gamla fina skåp, bågare, tumlare och tennsaker, som vittna om, att arvet från fäderna är väl förvarat.

IV. Klädedräkten.

Ett särskilt kapitel från den tid, vi nu skildrat, utgör den karaktäristiska och vackra Sorunda-dräkten. Här måste detta kapitel bli mycket kort.

Man kan utgå ifrån, att de klädesplagg, som utgör Sorunda-dräkten, härleda sig från ett medfött konstsinne, fördjupat i en kärlek till den äkta hemslöjden. Egenskaper som än leva kvar hos Sorundakvinnorna, även om de vackra dräkterna försvunnit eller vila på kistbottnarna. Männe i avvaktan på en tid, då krims-kramset från modetikerna få ge vika för den äkta och hemgjorda?

Männens vanliga huvudbonad var en röd mössa, strutformad, och försedd med en tofs — allt av rött ullgarn. Denna mössa är typisk för Sorundabonden; han bar den som gosse och yngling, som man och gamling, han bar den i vardagslag, vid gästabuden och i kyrkan.

Sorundakvinnornas huvudbonad var en av rött tyg sydd mössa, som gick fram i pannan och med sina klaffformiga sidostycken omslöt kinderna och knöts under hakan. Till helgdags bar hon även denna mössa av siden eller annat fint tyg.

I vardagslag inomhus och under vackert väder även utomhus hade varken man eller kvinna någon annan armbeklädnad än de vida lentygsärmarna, vars linning gick ända ned till handen, en sed, som gjorde, att värdighet och anseende fordrade, att dessa höllos bländande vita och rena.

Männens vid halsen knäppta västar med ränder upp och ned känna vi igen. Kvinnornas livstykke snördes över bröstet.

Männens rock var av blå vadmal, men deras vanligaste rockplagg var den ökända Sorundapälsen av fårskinn. Pälsen satt på utomhus till dess sommarvärmen körde bort den. Pälsen, mössan och de gula skinnbyxorna torde ha varit Sorundaborna typiska dräkt. Till kyrkan och vid gästabuden användes såväl den vita pälsen som den blå rocken och på de långa Stockholmsresorna saknades aldrig det svarta fårskinn som skydds- och värmeplagg. Kvinnornas dräkt skiftade mera i färg och snitt. Kvinnan är ju alltid mera ombytlig än mannen. Den vida kjorteln var dock alltid av samma snitt. De rikare bondekvinnorna hade helgdagskläder av siden. Att prima materiel användes visat följande. Man vet om fall, då dottern använde samma brudklänning som mor, mormor och mormors mor.

Blir man riktigt god vän med någon gammal Sorundamora, kan man få se härliga saker förvarade i stora kistor. Skada blott att de äro gömda och i många fall glömda. En massa finnes på museerna — varför inte i ett eget Sorundamuseum?

V. Fornminnen.

Sorunda är måhända en av de på fornminnen rikaste socknarna i vårt land. Sådana finnas av olika art från äldre stenåldern fram genom tiderna.

Ej mindre än tolv runstenar ha bragts i dagen, man anar att många flera finnas.

Lämningar efter borgar, gravkummel och skeppssättningar finnes i mängd över hela socknen. Rikast på sådana minnen är dock trakten kring kyrkan, där helt säkert den gamla offerplatsen, gemensam för hela socknen, var belägen. Socknens andliga centrum har alltid varit omkring kyrkan.

Här plöja vi oberörda av gångna tider våra tegar, under vilka måhända ett gravfält är beläget, här vandra vi oförstående omkring bland resterna av kulturer, som vuxit fram.

Slakten komma och slakten gå, men alla lämna de något kvar efter sig, ur vilket vi söka utlösa deras liv och leverne.

LÄROBÖCKER

i dans och lek, såväl svenska
som norska, danska och finska
kunna rekvireras från

A.-B. Nordiska Bokhandeln
Stockholm

VI. Sägner.

Rik på sägner är helt naturligt en sådan bygd som denna. Många av dem visa, att Sorundaborna äger en livlig fantasi i trots av en viss ordkarghet ibland, en humor, som aldrig förnekar sig.

Vid jättar och troll och annat rackartyg från gamla tider har jag inte tid att uppehålla mig. Vi vänta på den, som med tålmod och förståelse vill söka teckna upp de sägner, som ännu fortleva. Snart blir det för sent. De gamla dö bort och ett yngre släkte rycker på axlarna åt allt det där tokiga.

Ryssarnas härjningar synas ha satt skräck i sockenborna. Denna skräck har under tidens lopp skapat fram åtskilliga sägner.

En gammal gumma berättar för en främling för 80 år sedan, hur hennes mor brukar tala om ryssarna som vilddjur.

"De va' klädda i röa' rockar och deras båtar lågo så tätt i Fällnäsvisa att hela sjön såg ut som blo", sade gumman. „Ja, de va där di steg i land, å greven ville inte stanna å si hur di brände opp gåln hans, utan han gav sej åv oppåt sockni fram te Vefslä, å där gömde han sej i berge. — När han låg där, så kom där e gummä ridande förbi — de fanns mest bara ridandä på den ti'n — å hadde barnä sinä messäj, å nära kakor brö te massäck. Vart ska hon ta vägen, mi gummä? tyckte greven han. Ho svarä, att ha re unnä te frejda sej för ryssen, som låg nire ve sjökanten. Men då sa greven han: Åh far hem igen du kära gummä, inte vill di dej någe inte, de ä mej di vill åt, sa han. Å de gick väl an, tyckte greven, om di inte brände opp min förgyllda vagn, som jag hadde i polska krige. Men gummä ho for hem igen å ingen gjorde henne någe ont."

Åtminstone två sägner om Oxa backe vid Fällnäs äro bevarade. Den ena lyder: En mängd sockenbor, gamla och unga, beväpnade med liar, yxor, påkar och annat tillhygge hade församlat sig vid Fällnäsbacken för att mota ryssen från att intränga i socknen, men då de kommo till backen hade fienden på ryssars sätt tagit till benen för de svenske som kommo. Den andra lyder: Ryssarna framträngde ända till kyrkan och ur stapeln togo de den stora klockan, de togo sju par oxar från bönderna och spände för vagnen, men de förmådde knappt dra lasset. Men då de kommo till Fällnäsbacken var det stopp. Om det nu var den onde som stod dem emot eller Gud som hjälpte Sorundaborna, förmåler inte sägnen. Nog av, klockan stannade i Sorunda och bönderna spände ett par vita tvil-

lingoxar för vagnen, de drogo med lätthet klockan tillbaka till stapeln och bönderna hängde upp sin klocka igen.

Men Oxa backe har Fällnäsbacken hetat allt sedan.

På vår kyrkogård vilar stoftet av en kraftkarl, gjord av gammalt Sorundavirke. Om honom gå åtskilliga sägner. Vi ska låta en Sorundagubbe från början av 1800-talet omtala hans bedrifter.

Fälle fanns de gelikare folk fordom timä. Ja, de va så, när som kung Karl den tolte kriä me ryssar å pålackar på en gång, å de gick åt så mycke folk, så Trollstä-bornä på rusthållshemmane här norrut i sockni, di hadde måttä sättä opp seks karä var etter en. Så kom det bu från kungen, atter vi skulle skaffä ny kar igen, för den sette hadde ogg vurti skjuten, sa di. Då sa han i bynn, han hette Per Nilsä, atter nu ville han gå ut själv. Va de likt de, mente han, att de skulle kostä ut merä pänge länger? Karä tog te å ble dyrlejda kantänka. Ja, modri vart illä te se ho, å Käringen hans ogg förstäss, för de hadde nyss vurti giftä — å di grät å ba, att han skulle stannä hemmä. Men Per han va säker i blon han å tyckte som så, att de som hadde vurti sagt, de skulle stå ve makt, å nu ville han ut å kriä me ryssa å pålacka, å kvinnfolka feck rå för bynn bäst de gitte — fadern va länge sen dö han. Så rustä han sej, å di la massäcken åt'en, å så följde de'n te Frölunda malm här i väster, norr ut i sockni. Där hadde di släktiga å dömmä ville di rastä där. Så va han inne i stuga e stunn, å när han hadde vurti fågnader, så skulle han ut igen. Då tog modri fram en stor silverbägärä, ho hadde tatt mesej, å den bjöd ho åt'en, bara han ville stannä hemmä. Men de va ingen rå länger, för han hadde satt sej i sinne på, atter han skulle iväg. Å di båda grät å bad, men de halp inte. Så när han satt där i risaln, å hadde fåt föttri i stigbygel'n, så kom di ut Frölundaborna för att ge honom en färdeknäpp, förstäs, innä han gav sej åv ut i sän'a vidloftigheter, å när han satt där me glassi i handi, så sa han: Ja, håller de här nu, sa han, då kommer ja tebakä, å en anners så blir ja fälle bortä, sa han. Så drack han ur'et å slo glassi i backin å när di så etter, så hadde de hulli. Så re han iväg, å di hörde aldri dugg av'en på mängä herrans år.

Så kom han ut i krige, å de förstä han gjole va förstäs, atter han hitta allä seks karä mä. Inte va de nägen åv dem, som va skjutin inte. De va lögn å funder alltihip, å de hadde di sagt baräste för att de ville ha mera folk.

(Typiskt för såväl Sorunda som hela övriga Södermanland är, att i uttalen tjockt, s. k. tjockt l.)

(Forts. i nästa n:r.)

Skansens Högloft

är just den plats som bäst lämpar sig för Edra medlemmar. Små enskilda rum för slutna sällskap. Gott kaffe. Gräddvarfflor. Musik dagl. 5,50—10 c. m.

Sångkörernas avdelning

På sångarfärd i Upplandsbygden en rölmånadssöndag
anno 1914.

Vår lilla sångförening i V. Åker, som undertecknad i all blygsamhet dirigerade, hade länge talat om en liten sångartripp "utsocknes". Som jag alltid hållit på, att "endast det bästa är gott nog", även när det är fråga om landsbygdens befolkning, hade jag länge "spjärnat mot udden". Jag gav dock slutligen mitt bifall. Vi ringde och hörde oss för om lokaler, lät trycka biljetter och program och "summan av kardemumman" blev att färden skulle äga rum den 13 juli med de två upplandssocknarna Kulla och Hjelsta som mål.

Den stora dagen kom och med strålende sol. Alla sångare och dito sångerskor skulle samlas i Balingsta vid ett fiskarställe Bonäs för att därifrån ro över Mälaren till Kulla och sedan per cykel hemsöka Hjelsta, där första konserten skulle hållas.

Således, morgonglad och förhoppningsfull cyklade jag från V. Åkers klockareboställe bittida på morgonen den 16 juli till Balingsta handelsbod, där jag skulle provianterera. Den gamla Åkers kyrka från 15:e århundradet gav jag i förbifarten en skadeglad blick. I dag skall gudstjänst firas i en kyrka med den blå himlen till tak och den mörka skogen till orgel, tänkte jag. Solen skall vara präst och vinden klockare.

Färden gick raskt den gamla välkända vägen, en väg jag vandrat och åkt så många gånger, att jag kunde blunda och ändå hitta. God morgon, du stora sten, som trollen i Kumla skog kastat mot Åkers kyrka, men som hamnat här! Inte kommer väl du heller i dag att vända dig, när du hör kyrkklockorna! God morgon, ni små trevliga gårdar! God morgon, du Balingsta socken, du kära hembygd, där min barndom och första ungdom förflutit!

Runstenar här och där vid vägen tälja om forntiden och skogens djupa orgelbas tonar som i ett hjältedrapa.

Snart är jag framme i Balingsta och bankar på handl. "Helans" dörr. H. är hjältetenor i föreningen och hans fru, den jättelika L., alt. Den senare står nu med en väldig förskärare i näven och skär digra skivor av en limpa, läggande på omväxlande rökt fläsk och ost. Hennes man, rask och pigg som en mört, dyker ned i källaren efter iskallt pilsnerdricka. Allt blir inlindat i papper och nedstuvats i en stor kappsäck.

Så ge vi oss iväg till Bonäs, där vi skola invänta de andra. Vår väg går från Balingsta i sydlig riktning mot Vijks gamla borg och gård. Slottet är en den mest typiska riddarborg i Sverige. Det ser kuriöst ut, därför att det är så smalt och högt. Det har dock varit tre våningar högre, enligt gamla uppgifter.

Dit skulle vi nu icke komma, ty vägen gör dessförinnan en krök uppåt Bonäs. Två båtar fyllas med sångare och en med cyklar. Flickorna, av vilka de flesta äro i backfischären, fnittra och viska. Alltså — dagen är glad, men det börjar snart bli olidligt hett. Vi sjunga "Fjäriln

vingad"" och svaras av klarinettoner från en båt i fjärran. Den gamle R., småbrukaren, bondespelmann och bas i föreningen, nalkas roende. Han hade icke sällat sig till oss i Bonäs, utan rott från V. Åker. Det heter visst i Fredmans epistlar, att "vin och flickor och Fredmans stråke gör aldrig natten lång", och detsamma kan nog skrivas om R:s klarinett. Han har spelat på legio baler.

Snart kliver sångföreningen i land på Kullasidan och som marken i början är ofarbar för cyklar, begagna vi apostlahästarna. R—d i teten klämmer i med Mungalåten och "Se käringarna i fönstren och ungarna på gården men se titt—titt—titt—". I en lund med långt gräs och mycket mygg slå vi oss ned för att hämta styrka lekamligen för den viktiga kyrkokonserten. Vi ha många gånger sjungit hemma, men aldrig — "utomlands". Alltid kan det finnas någon klockare, som blänger argt och vädrar konkurrenter, tänker jag och börjar känna mig kuslig till mods.

Kyrkan är en vanlig bondkyrka. Det är dock en särskild känsla, som tar en fången, när man kommer in i en helgedom. En sval ro strömmar en till mötes, en frid, "som icke är av denna världen", något svunnet och fornt allvarligt och dock ljust — en svensk stämning.

Nu ställa vi upp i sakristian och tåga fram i koret. Vi ha på vårt program välkända sånger av Lindblad, Geijer etc. Nyanseringen är en svår konst och hur jag än såg omväxlande arg och sentimental ut vid forte och piano brast det dock mycket i det.

Rakst på cyklarna igen till Kulla missionshus! Innan dess hinna vi dock göra en avstickare till en handelsbod, där konsertens skrala kassa dränktes och gick upp i rök.

Om den andra konserten kan blott sägas, att den gick bättre, både i fråga om behållning och sång — en undantagen, där bas och tenor icke uppfattade tonen, utan gladeligen sjöngo första stämman.

Vi skulle nu hem, men "fjärran åskmoln draga" och vi äro grundligt uttröttade. I ett flygande presto går i alla fall resan till båtstället. Så en fager målarefärd med sjön i drömdager, kornblixtar i fjärran och sommarnattstystnad, som nog berodde på att fickorna voro i förmedtaget tillstånd. När vi kommit över till Bonäs, började Tor väldeligen köra med sina bockar och det artade sig till domedag. Jag hade just kommit hem till min lya i V. Åker, då det riktigt brakade löst och himmelens fönster öppnades.

Nu är färden ett ljus minne blott från det mörka året 1914 — en liten sommarfantasi med gungande najader, solglitter och ungdomsglam och till sist finalen — ett presto agitato — med åskknallar och vreda viggas. "Ingen större fröjd på jorden är än ett friskt mod och sinne, ett ungt hjärta och ett strängaspel."

Eggon Lundel.

Stockholms distrikt av svenska ungdomsringen för bygdekultur

Den under påskdagarna av styrelsen planerade och i föregående nummer av Hembygden omtalade Lek- och Folkdansledarkursen blev en alltigenom lyckad och gagnarisk kurs.

Kursen hade, trots stor konkurrens av ett härligt väder, samlat ett 45-tal deltagare, varav en hel del från Jakobsbergs folkhögskola samt andra i Stockholms närhet liggande skolor och orter, varemot stockholmarna själva föredrogo att njuta av vädret, förvissade om sina ledares närvaro.

Kursens ledare voro: för folklekar och folkvisedanser gymnastikdir. fröken Inez Mallander (lärarinna vid Nääs) och för folkdanser hr Gust. Karlsson, Stockholm.

Efter det samtliga deltagare på lördag kl. 3 bilvit hälsade välkomna av distriktsordf., upptogs programmet av folklekar, vilka på ett entusiastiskt och medryckande sätt leddes av fröken Mallander till kl. 6 e. m., då samtliga skildes för att bereda sig tillkommande dagars ansträngningar enligt följande program:

Söndag kl. 9,30 f. m. Folkdansledare. Teoretisk beskrivning av svenska folkdanser. — Kl. 11 f. m. Tal av Ringens ordf., borsdir. Curt Belfrage. — Kl. 12 m.—3 e. m. Folklekar och folkvisedans. — Kl. 3—5 e. m. Middagsrast. — Kl. 5—7 e. m. Folkdans och folkvisedans. — Kl. 8—11 e. m. Enskilt samkväm.

Måndag kl. 9,30 f. m. Folklekar. — Kl. 11 f. m. Vid gemensamt kaffebord tal av fr. I. Mallander om lekturerna

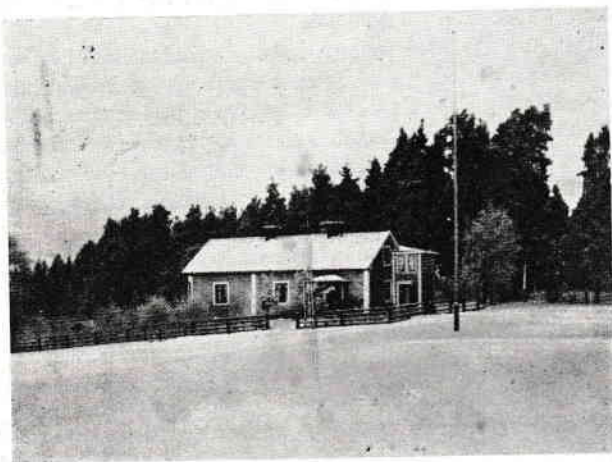
på Nääs. — Kl. 12—4 e. m. Repetition av lekar, folkvise- och folkdanser. — Kl. 7—11 e. m. Samkväm.

Förutom en hel del av våra folkdanser, inlärdes följande lekar: Opp o hoppa, Aspelöv o lindelöv, Tre vackra flickor, Kulladansen, Viljen I veta, Fåglarna i skogen, Uppå källarbacken, Då va e jänta, Flickorna de små uti ringen de gå, Där gingo två gubbar i snöden, Här kommer vännen min (klappdansen), Utav alla som går i ringen, I en äng, Jag gick mig ut i den lunden gröna, Så går jag här i ringen, Höga berg, Vill du ha mej, Ensam går jag här och vankar, Inte må du tro jag går o friar, Hör du gosse lilla på ett ord san, Vi äro musikanter, Se damerna, Petersen o Petersenskan, Aldrig nånsin må du dig inbilla, Sju vackra flickor, Inte friar jag i den byn, Här ä gille, Lunka på, Och hör du skön jungfru, Å kom min lilla jänta (Nickodickom dej), Nu vilja vi begynna en domaredans, Gossen gick in med träskorna på, Inte vill jag ha dej, Det gläder mig, Lyster unge sven, Så bär jag mitt tiende, Kom, kom fager unger sven, När som Östergård, Det brinner en eld och Nääsmarschen.

Folkvisedanser följande: Jungfrun gick åt killan, Åka på isen hala, Ormen länge, Sven i rosengård samt Stolt Gudmund o Signeliti.

Som av ovanstående framgår är det ett stort och ansträngande arbete fr. Inez Mallander utfört och ledarinnan blev också hjärtligt avtackad av deltagarna och styrelsen med tal och blommor.

E. C—g.

Motiv från Götunda.

Fest i Götunda

Vår för en tid sedan hållna hembygdsfest i folkskolan vid kyrkan blev mycket lyckad. Salen var till trängsel fylld av åhörare, varför lilla läroverkssalen även måste tagas i bruk. Programmet inleddes med Närkes regementets paradmarsch, som spelades av en trio.

Därefter följde hälsningsanförande och ytterligare musik av trion.

Hr Fredin, Sickelsjö, tolkade på förtjänstfullt sätt en gånglåt av Gösta Runnqvist, "Allt högre på himmelen", och "Korpral Kanon" av Otto Borgström.

Hr Wikberg, Nanberga, föreläste om Jack Londons Martin Eden. Studeranden Sven Carlsson, Kyrkbacken, sjöng en nätt visa av Wennerberg, varefter fröken Karin Rydén och hr Wikberg, Nanberga, framförde Körlinga Hembygden och Sång till Götunda.

Härpå framträdde hr Ernst Danielsson, Hasta, och höll en liten föreläsning över vår folkmusik, beledsagad av musik till fiol. Danielssönerna spelade tillsammans brudmarsch från Dalarna. Hr Fredin, Sickelsjö, reciterade ypperligt Frödings "Bergslagstroll" och "På förbjuden mark" och sjöng därefter Eklöfs "Morgon".

Sedan hr Lung avtackat publiken, sjöngs unisont "Du gamla, du fria", och musiktrion spelade Södermanlands regementes paradmarsch.

Att publiken var nöjd med arrangemangen visas bäst av de applåddaskor, som efter varje nummer rullade genom salen.

Nettobehållningen blev nära 100 kronor.

Fiolbyggarnas avdelning.

Fiolbyggare

C. H. Friberg.

Jag stretade uppför Söders branta gator en kväll för litet sedan för att göra ett besök hos polismannen, amatörfiolbyggaren C. H. Friberg och hans hustru, även hon fiolslöjdare. Vad jag här fann styrkte mig ytterligare i min uppfattning, att fiolmakarier är slöjdekunst, som kan utföras i hemmet utan stora apparater och massor av stora verktyg.

I ett litet rum åt gårdssidan har makarna Friberg sina slöjdverktyg, som bestå av en liten liten hyvelbänk och ett par små skåp med verktyg. En egenhändigt tillverkad stor och präktig ekstol står framför bänken och här sitter Friberg mellan sina vakter å Katarina polisstation och slöjdar, räknar och mäter.

"Det är så bra", säger fru Friberg, "att ha verktygen så nära till hands då man skall sköta grytor och kastruller i köket. Jag får passa på och "spinta" medan min gubbe är ute, och tills han kommer hem vill jag gärna ha allt undan efter mitt slöjdande."

"Se här", säger Friberg och plockar fram massor av mallar och mått. "Här är Guanini- och här är Stradivariusmått och modellerna. Här är böcker och här är broschyrer, här är det och här är det." Och jag försöker så gott jag kan linka med i en fiolmakares värld av obegripliga och begripliga saker. Här finnes en massa små verktyg och instrument för in-

läggningar och allt möjligt, och jag tänker på min fiol jag slöjdade som pojke med kniv och glasbitar och vit källsand. Tänk vad många yngling kunde komma långt med riktiga verktyg och litet god undervisning.

Men Friberg är inte bara en duggande violinbyggare utan även en god violinist, som spelat mycket i sin dar och som satt stämmor till alla möjliga melodier och låtar. Det var inte blott fioler i det Fribergska hemmet utan piano, klarinett, B-kornett och cittra. Bland det unikaste där fanns bland Fribergs samlingar av noter, bilder och böcker, var en samling urklipp om framstående tonkonstnärer, — vilken redaktion i världen som helst skulle önskat sig den i sin ägo — och där fanns materiel till intressanta uppsatser för fiolbyggare och spelmän.

"Jag vill gärna medarbeta i 'Hembygden'" sade Friberg, "och jag skall taga såväl nyheter som gamla intressanta uppsatser; dessutom skall jag själv skriva en del saker ur egen fatatur." Till nästa nummer av tidningen ha vi således att emotse en del intressanta saker från Friberg och sedermera även från Gust. Rydberg.

I det trevliga och rymliga fiolmakarhemmet glömde jag mig kvar till långt över midnatt, men jag blev förvånad när jag hörde berättas att Friberg kostat på sig resor till Italien för att få komma till de platser där de stora violinbyggarna och stora musikkonstnärerna levat och där de ligga begravna. Han hade pressade små blommor från många gravar och gamla biljetter kvar från både Genua och Cremona. Man står stum inför ett sådant intresse och blir handfallen över att i nuvarande tid finna en sådan lidelse inför en sak som blivit en kallelse av största omfång.

"Jag är glad och tacksam för den nu gångna utställningen, ty den har lärt en så ofantligt mycket, det bästa att inte överskatta sig själv", säger hr Friberg. "Nästa gång blir det nog ännu hårdare kamp om prisen, men man bör nog vänta i minst 4 år

Nya toner.

Folkmusiken och folkvisan börja åter komma till heders och detta är ju glädjande för alla vänner av det äkta.

I det yttersta av dessa dagar har man ock upptäckt, att man i Sverige äger mästare i fioltillverkningens ädla konst. Dessa ha väl näppeligen blivit kända, om ej behjärtade personer intresserat sig för denna sak och fått till stånd en utställning. Svensken är, när han är som han skall vara, blygsam och många gånger är det en ren slump som hjälper honom fram.

När jag läste om den lyckade utställningen och våra duktiga fiolmakare fick jag en tanke, som kanske får betraktas som ett hugskott.

Vi tala om vår gamla folkmusik och våra gamla folkvisor och tro, att något sådant ej kan frambringas i vår sorgligt nyktra och förståndsmässiga tid. Tänk, om det ej är så! De stora makter, som väl äro de innersta orsakerna till de ädlaste alstren på folkmusikens område, finnas än. De äro: naturen, glädjen, sorgen.

Väl vet jag, att på spelmanstävlingar nykomponerade alster spelats och att flera stått i "Hembygden", men hur skulle det vara med en pristävling på detta område? Många av våra folkmusiker kunna ju noterna och i andra fall finns det väl vanligen hjälp att tillgå.

Pristävling skulle ock omfatta folkvisor med ord och toner av de tävlande.

Man kunde således tänka sig tävlingarna omfatta:

till, så att erfarenheterna från denna utställning kunna få göra sig påtagliga."

I den svala vintern vannade jag hemåt och jag tänkte att man blir ofta kritiserad för att man har intressen vid sidan av sin tjänst, men den är rik nog, som har ett sådant intresse i livet som makarna Friberg och alla andra duktiga fiolbyggare och musikentusiaster.

E. G—r.

Eskilstunalaget tio år

Elof Wendelius.

G. U. I. F:s-laget i Eskilstuna, som varit med i Ringen från dess första början 1920, fyller nu i april sina tio år. Tack vare en drivande och ledande kraft, hr Elof Wendelius, har detta lag, i motsats till många andra, hållit ihop och kämpat sig igenom. Man vet att föret i portgången är ibland ganska klient och det är just där, som de flesta danslag stupa. Det oförstående, som folkdansrörelsen på många håll fått erfara, har lagt sordin på hågen hos mången och i en fabriksstad som Eskilstuna torde detta lilla sällskap av folkdansare och

spelmän haft att kämpa emot mycket stora svårigheter.

Det ser dock ut, som om det på sina håll börjat blåsa medvind för våra unga hembygdsvänner. En och annan av hembygdsvårdens målsmän har också börjat förstå att hembygdssträvandet inte blott är ett uteslutande privilegium för gamla gubbar och etnografiska forskare, utan skall vi tänka att eftervärldens folk skall få håg och erfarenheter till vården om våra hembygdsskatter i olika avseenden, då måste det unga Sverige också vara med.

G. U. I. F:s folkdanslag kan fira sitt lilla jubileum i det trygga medvetandet att ha gjort en kulturgärning av icke ringa mått. Och allmänheten har all anledning att tacksamt erkänna deras insats och goda gärning, ett tack, som i lika hög grad bör riktas till varje enskild medlem av danslaget, som till dess omtyckte och duktige ledare, hr Elof Wendelius. Och från alla håll av vårt land ingå välgångsönskningar från kamratlag och enskilda till Ringens goda vakt i den gamla sörmländska industristaden.

E. G—r.

- 1) Vali-låtar.
- 2) Gånglåtar.
- 3) Folkvisor.

Prisdomearne skulle bestå av kompetenta personer, helst boende i Stockholm. De bästa kompositionerna skulle införas i Hembygden med porträtt etc. av pristagarna. Kanske skulle man ock här upptäcka mästare. Försöka duger i alla fall.

Visorna skulle vara enkla och naiva och skrivas med eller utan piano. Orden kanske ock kunde få komma från annat håll.

Eggon Lundell.

Brev från U. S. A.

New York City den 22 mars 1925.

Ärade Redaktion av Hembygden.

Undertecknad får på det hjärtligaste tacka för skrivelsen samt för hälsningen från gamla Sverige.

Ni frågar i Eder skrivelse, om jag vill bli ombud för Ungdomsringen i U. S. A.

Jag vill gärna åtaga mig detta. Mig vetande ha vi sex folkdansföreningar på olika platser här i Amerika. Det kanske finns fler, fast jag ej vet om dem.

Det är ju enbart glädjande att det

ännu finnes ungdom här ute som slappheten och jazztokeriet ej fått överhand med. Föreningen här ute i N. Y. är ej ny, den är 18 år gammal.

Om någon har korresponderat med "Hembygden" förr, vet jag ej, men nu skall jag göra det så länge jag är med i föreningen.

Jag lovade i förra numret att skriva om vår fest, och får jag då först säga, att vi haft två. På den första var det ju meningen att Delsböstintan skulle ha uppträtt. Som vädrets makter satte sig till motvärn, så att s/s "Stockholm", som Stintan var

med på, ännu när vår fest gick av stapeln hade att utkämpa en svår storm på havet, som förseende den fyra dagar, fingo vi denna gång reda oss Stintan förutan. Det var en hr Kaldén, som ersatte henne på programmet. Han är en äkta värmlänning till själ och hjärta, så vi ha ingen bättre Frödingstolkare än han i hela U. S. A.

Det är nu den sista hembygdsfesten som det gäller, för där var ju Stintan närvarande. Hon var så upptagen så det var endast söndagen den 15 mars vi kunde få henne.

Vi kommo inmarscherande med svenska och amerikanska flaggorna i täten, så spelmän och så ett långt led av folkdansare under avsjungande av "Vi gå över daggstänkta berg". Vi marschade stora gången fram och upp på estraden.

Vi kunna av utrymmesskäl ej helt beskriva festens ruta, men den var så svensk som någon fest i Sverige kan bli. Där sjöngos både "Hör oss Svea" och "Du gamla du fria". Där var tal, gamla låtar, visor och danser, och där var Stintan medelbunkten.

Sedan när programmet var över, samlades vi alla till ett hejdundrande långbord för att dricka kaffe, som vi medlemmar hade ordnat för Stintan, som tronade i mitten. Det var som en "messömmerafton" i Sverige. Stintan och vi alla hade våra dräkter, som representerade de flesta landskap och så hade vi blågula girlander och svenska flaggan mitt på bordet. Och så alla Stintans blommor, som hon erhållit från såväl Svenska Folkdansföreningen som från enskilda.

Där blev det mera sång. Stintan sjöng gamla låtar och bordsvisor och vi försökte hjälpa till så gott vi kunde.

Jag försäkrar att det var en afton som för många sent skall glömmas. Det var som att tillbringa ett par timmar i gamla kära Sverige och det blev en afton som kommer att bevaras som ett kärt minne.

Till sist min och alla svenska folk-
dansföreningars hjärtliga hälsning
hem till Moder Svea!

Annette Berggren.

F. D. S. Apell.

I förra numret av "Hembygden" ordade vi om Appells 20-årsfest å Auditorium och om festskriften. Såväl festen som skriften voro officiella, men de lyckliga föräldrarna och målsmännen till den 20-åriga Appell, ville även mera kamratigt och intimt fira myndighetsåldern för sin förening och det tog sig uttryck i en trevlig, högtidlig och glad kamrathippa på "Anglais" den 5 april. I samband med

Gust. Bierfeldt.

denna kamratfest invigdes även en av medlemmarna till föreningen skänkt fana av vitt broderat sidan-atlas med guldfransar.

Inbjudna till denna fest voro förutom hedersmedlemmar och gamla kamrater även Ringens ordf. börsdirektör Kurt Belfrage, folkhögskoleläraren Sven Kjersén och "Hembyg-

dens" redaktör. Festens första del upptog en kort redogörelse, prolog, musik samt tal av hr Belfrage, som samtidigt överlämnade fanan till styrelsen.

Efter kvällsmaten vidtog ett trevligt samkväm, varunder gåvor utdelades till välförtjänta medlemmar. Även lysnings- och bröllopsskänker förekommo i förening med mer eller mindre vällyckade men lika varm- hjärtade tal. Allt var idel glädje och fröjd, fast mången kände sig bli hedrad och "begävad" över hövan. Telegram från föreningar i landsorten samt från Norge upplästes och avhurrades.

Vid en så lyckad och så angenäm fest var det helt naturligt att papporna till föreningen voro närvarande. I största tillbakadragenhet såg man Gust. Bierfeldt, som med glädje i blicken betraktade de yngre, som visade sig på styva linan och nu skötte om Appells öden och äventyr. Numera äkta man har B. inte på sista tiden tagit så stor del i arbetet inom föreningen, åtminstone inte i det direkt synliga; däremot har fru Linea varit så mycket verksammare.

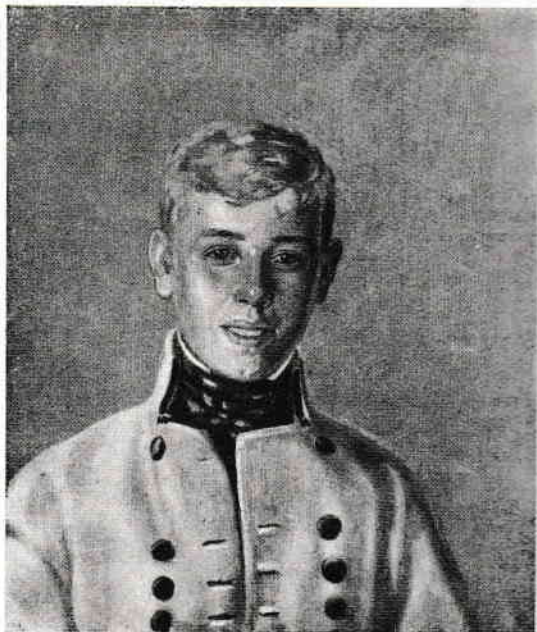
Alla goda krafter böra uppmynt-
 ras och det är väl ingen, som kan
 bättre behöva att ihågkommas än al-
 las vår Bierfeldt, vars bild synes här
 ovan; han har f. ö. återigen blivit ko-
 rad till ordförande.

Omkring sin lilla vackra fana och kring sitt kulturella arbete kan nu Appells medlemmar fylka sig, i viss-
het om att än finnes det verkliga kärnkarlar och äkta kvinnor i leden,
som än i långa tider stå raka i ryg-
gen, beredda att offra sina krafter
för sin förening och för sina ung-
domsideal. *Kras.*

Gammal brudmarsch från Medelpad.

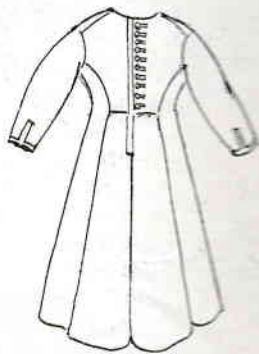

En bok om Hälsingland

Kort jacka av vit radmal (nyfunnen).

Själv son av provinsen Hälsingland och varmt intresserad av dess forna kultur, motser jag alltid med glädje varje nytt bidrag till belysande av hembygdens kulturhistoria. Hillgrens bidrag härtill har jag med synnerligen livligt intresse tagit del av och kan uppriktigt rekommendera det samma till alla kulturhistoriskt intresserade, men framför allt till alla hälsingar. Redan området för författarens studier — Delsbo — bör a priori väcka intresse hos varje helsing. Författaren har emellertid därtill lyckats att i en synnerligen angenäm form framlägga ett material, som till stora delar ännu varit okänt eller i varje fall hittills endast förelegat i otryckta, ofta svåråtkomliga källor och i snart utdöende traditioner hos bygdens befolkning. I flera av bokens kapitel ger han oss många nya och värdefulla upplysningar, för vilka vi måste vara honom tack samma. Författaren har synbarligen helt levt sig in i sitt ämne och hans arbete är väl värt att spridas, framför allt i hälsingebygd och bland häl-

Barndräkt.

singar. Det är vidare att hoppas, att författaren må sättas i tillfälle att snart låta den nu utkomna delen åtföljas av en andra.

Stockholm den 6 mars 1925.

Arvid Enqvist.

Tänkespråk.

Ett glatt hjärta är människans liv, och hennes fröjd är hennes långa liv.

Surach.

Musikkritiken och allmänheten.

Under denna rubrik skriver den kände musikvännen professor Olof Kinberg i Aftonbladet en längre artikel, föranledd närmast, säger han, av en anmälan "av en symfonikonsert på Operan av en musikkritiker, som tecknar sig P. B.", vilken anmälan, som man torde minnas, uppkallade huvudstadens övriga musikkritici till en protest. Ur professor Kinbergs "kritik över kritiken" citera vi följande:

"Naturligtvis kan det vara likgiltigt för allmänheten, om en musikanmälare en enstaka gång brister i levnadsvett och vederhäftighet. Men när sådant gång på gång förekommer i mer eller mindre grova former, får det betydelse icke blott som bidrag till skribentens psykologiska karaktäristik, utan såsom ett tecken till att fordringarna på den upplysning, som bjuds allmänheten på ett viktigt kulturområde, både i fråga om innehåll och tan sjuakit under det minimum, som icke bör överskridas. En elementär fordran på musikkritik är att den sysselsätter sig med musik — verk och utförande — och att den talar om sådant, som allmänheten kan ha intresse och gagn av att veta, samt att den undviker en rå ton.

När hr P. B. kommer i beröring med den sorgliga verkligheten, att det hos konsertföretag och utövande musiker kan finnas en strävan efter även ekonomisk framgång, kommer det över honom ett drag av lantlig oskuld, som är nästan rörande. Han synes totalt okunnig om att konsertlokaler kosta pengar och att Vår Herre inte har samma omsorg om utövande musiker som om liljorna på marken. Alla dessa kunna ju omöjligen räkna på att bli försörjda genom en musikanmälaresinekur i D. N., och det vore ju hårt att döma de stackars människorna att lida svältdöden endast för att nå den djupa och varaktiga skilsmässa mellan penningen och anden, som hr P. B. för andras del längtar efter.

Hr P. B:s ställning till komponisterna synes kunna karaktäriseras un-

gefär sålunda. Bland de avlidna finns det ett litet fåtal som äro värdefulla, men deras verk böra ges mycket sparsamt, ty eljest riskera de att bli 'utspelade'. Beethovens symfonier böra 'av kulturella skäl' förvisas till ett Hadesliv i musikbiblioteken och på sin höjd läsas i partitur såsom studiematerial och uppbyggelse för komponister. För allmänhetens öron böra de icke komma."

Slutligen yttrar prof. Kinberg följande om den omtalade signaturen:

"Samme kritiker, som på grund av sin stora läsekrets skulle kunna höja de bredare lagrens intresse för musik, åstadkommer i stället genom den leda vid musik och vid framförandet av musikverk, som hans artiklar merendel utandas, att den för musiklivet outhärliga stora publiken drives bort från opera och konsertsalar. I stället för att vara en vägvisare inom musiken är han sålunda en avvisare: bort från musiken."

Gamla säkra botemedel vid mindre åkommor.

(Ur en gammal bok från 1840-talet.)

Ett enkelt och förträffligt medel mot brännskada är vitt ofärgat oblat. Man väter detta med spott, varefter man lägger det på det brända stället varest det kvarliggert tills såret är läkt.

Äggvita är ännu bra mot brännskador. Linnelappar doppade i honung äro även mycket bra.

FÖRENINGEN FÖR SVENSK HEM LÖJD

GRUNDAT ÅR 1899
Beskyddare: H. M. Konungen
Ordf.: H. K. H. Prins Eugen

FÖRSÄLJNINGSFÖRENINGENS UTSTÄLLNINGSLOKAL

12 BIBLIOTEKSGATAN 12
Telefoner: 7625, växel
Norr 8143, växel

Möbler, Textilier, Mattor, Klänningsyger,
Nationaldräkter, Spelsar, Armatur, Kera-
mik m.m., m.m.

När truppen kom nära Ene-lägrer, skaffade den sig lindkvistar, med vilka den vid framkomsten viftade för att tillkännagiva sina fredliga avsikter. Färden lyckades utmärkt och blev anledningen till att de båda stammarna, som hittills varit skilda och för varandra okända, kommo i ganska livlig beröring. Denna blev visserligen inte alltid av vänligast eslag, ty ibland fordrades inte stora anledningar, förrän striden var i full låga. Den tidens människor stodo i så många avseenden på barnets ståndpunkt. Efter Björns död lyckades Sjalarna t. o. m. för någon tid betvinga Björnarna, så att de måste erlægga skatt åt dem i boskap och hudar. Men under ledning av Björns äldsta son segrade turingstammen och man kom öfverens att leva i sänja.

Björns död gick så till. Stammen hade flyttat till åsarna vid Nykvarn. Man var litet närmare samfärdseln på Mälaren men på samma gång dock undan för överfall. Korna vallades på de svämfält, som utbredde sig på ömse sidor om åsarna. En dag blev en ko dödad och bortsläpad så gott som framför de vallande barnens ögon. Det var en oerhörd förlust. Den, som betedde sig så djärvt, var en stor björn, som höll till i de stora skogarna norr om Yngen. Man sökte nu

fånga besten i fallgrop. Men antingen var nalle så klok, att han inte lät lura sig, eller ock gynnade honom turen: han kom inte i groppen.

Under senhösten spårade man björnen till en klyfta uppe bland bergen. Här hade han tydligen lagt sig i ide. Björn och hans män beslöto att angripa honom däri. Företaget var ytterst djärvt, då bästa beväpningen inte kunde utgöras av annat än stenyxor, bågar och pilar med vassa stenskärvor till spetsar. Björn, som eljes plägade beräkna sina handlingar, litade denna gång för mycket på sina framgångar. Han gick som alltid i spetsen för sitt folk, som väsnades på alla sätt för att väcka skogens kung. Denne rusade ut, förargad öfver att bli störd. Människohövdingen gav honom då ett hugg med stenyxan men fick i gengäld ett bett öfver ansiktet samt en kramning som snart släckte livet. Björns män avsköto några pilar efter nalle, som gav sig i väg till någon annan plats i skogen. Den döde fördes under klagorop till lägrer.

Lärka sörjde djupt sin man. Någon överraskning för henne blev knappast Björns död. Otaliga gånger hade hon väntat, att hennes oförskräckte man skulle gå under. En tidig död var långt ifrån vanlig

åtminstone bland männen. Högst sällan nådde en karl, vad vi nu kalla ålderdomen. Därtill voro farrorna för många och människornas möjligheter att övervinna dem för små. Hur gammal Björn var vid sin död, visste ingen. Man kunde räkna till tjugu eller lika med fingrarnas och tårnas antal. Allt däröver betecknades som "flera". Makarnas äldste son, den ståtliga Bjur, moderns avbild, var nitton år. Minst två gånger så gammal hade fadern varit, det förstod man.

Björns och Lärkas anseende gjorde, att Bjur, när han nått tjugu och nio år och Björns efterträdare fallit i striden mot Sjalarna, valdes till hövding. Lärka fick nu stå som en god rådgivare vid sonens sida. Efter hans seger över motståndarna, hade hon tillfredsställelsen att bidra till den försoning mellan de två stammarna, hon längtat efter hela sitt liv.

SLUT.

TÄNKESPRÅK.

Hatet ensamt är uppriktigt. Om du vill lära känna dig själv, så lyssna till dina ovänner.

J. Fichte.

*

Mången har lättare att glömma en stor välgärning än en liten oförrätt.

*

Vår nästas fel vi rista in i koppar. Men hennes dygder rista vi i vatten.

W. Shakespeare.

*

Musikinstrument

Strängar och andra slags tillbehör och delar såsom prima resonansstrå för lock, botten och zarg.
Halsar, greppbräden, träådror, stall m. m.
Verktyg för instrumentmakare.

Begär priskurant från

A. Th. Nilssons Musikhandel
Göteborg.

EN VACKER BOK TILL ETT BILLIGT PRIS!

NORDISKA MUSEET

SVENSKA ALLMOGEDRÄKTER

av Gerda Cederblom med illustrationer efter original av Emelie v. Walterstorff.

PRIS KR. 10:—

"Författarinnan är i hög grad förtjänt av tacksamhet för den insats hon härmed gjort å folkdräktsforskningens område. Just ett sådant verk som detta har länge behövts Varenda dräkt detalj är noggrant framhållen, och särskilt beröm måste ägnas detaljplanscherne med deras angivande av snitt, sömmar, broderier, smycken m. m." (L. L—n i Idun.)

Säljes i varje bokhandel samt direkt från

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALT, STHLM Ö.

*Vackra textilier
Begär prover*

Linköping, Tel. 53,

*Östgötadräkterna
Trevliga och Billiga.*

O. Göinge häradsdräkt

utställes i Bikupans Försäljningslokal,

Malmskillnadsg. 30, Sthlm. Beställningar eller order på direkt färdiga skånska häradsdräkter o. all slags materiel emottages där, eller direkt från

Ingrid Anderssons specialaffär för nationdräkter
adr. Baltzars-gat. 27 Malmö
Tel. M. 3942

Prover sändas; allt materiel ständigt i lager.

Ingen fiolälskare

bör underlåta att läsa
boken

"Om fiolbyggnad"

av Amatörbyggare

Pris kr. 1:80

Där står allt vad man
behöver veta om fiolen.

ELKAN & SCHILDKNECKT

Emil Corelius K. Hov-musikhandel
Drottninggatan 28

HEMBYGDENS

PRENUMERATIONSPRISER

Helt år . . . kr. 4:80

Halvt år . . . , 2:60

Kvartal . . . , 1:50

Lösnummer , 0:40

Prenumeration verkställs bäst genom posten eller direkt från Redaktionen av Hembygden, Stockholm 50.

Tidningen utkommer 12 gånger om året. I den mån utrymmet tillåter det, omfattar tidningen även aktuella saker, men kommer framförallt att utgivas som landskapsnummer, omfattande folkmusik, hemslöjd, hembygdsvård, folkdans m. m. samt förbundsmeddelanden från de olika sektionerna.